

DİL ÖĞRETİMİNDE BAŞARIYI ETKİLEYEN ETMENLER

Sadık Türkoğlu*

Özet

Bu çalışmanın amacı dil öğretiminde öğrenci başarısını etkileyen başlıca etmenleri ortaya çıkarmaktır. Konu sosyal ve kültürel, anadilin etkisi ve dil öğretim yöntemlerinden kaynaklanan etmenler olarak üç boyutta ele alınmıştır. Yöntem olarak içerik analizi kullanılmıştır. Örneklem evrenini, Fransız Dili Eğitiminde öğrenim gören öğrencilerin yazma becerileri dersinde sundukları betiklerden seçilen tümceler oluşturmuştur. Bu çalışmanın sonucunda, Fransızca'nın öğrenilmesinde anadilin etkisi genel olarak söz diziminde, isim ve sıfat tamlamalarında, belirteçlerin ve çift zamirli fiillerin kullanılmalarında görülmüştür. Öğrencilerin anadillerinin etkisinde kalmalarında ve erek dili belli bir düzeyde öğrenememelerinde hem kullanılan yabancı dil öğretim yöntemlerinin, hem de sosyal ve kültürel ortamın etkisinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Etmen, kültür, dil öğretimi, erek dil, anadilin etkisi.

Abstract

This study aims to make clear the main factors in the success of students. The study includes social and cultural factors the effect of mother tongue and the language teaching methods. The method includes content analysis. The samples are the sentences selected from the writing course of students learning French in elementary level. The results revealed that in learning French, the effects of mother tongue were generally in syntax, noun and adjective complements, and in the use of adverbs and verbs with two objects. It was also found that social and cultural environment had an effect in learning foreign language.

Key Words: factor, culture, teaching language, target language, effects of mother tongue.

** Dr., Atatürk Üniversitesi, KKEF., Fransızca Eğitimi ABD., Erzurum.

Giriş

Dil iletişim kurmak, kültürel bir kimlik oluşturmak ve sosyal ilişkileri sürdürmek için insanlar tarafından kullanılan, ses ve simgelerden oluşan son derece karmaşık bir dizge olarak tanımlanır. Ancak dil, sadece bireyler arasında iletişimi ve etkileşimi sağlayan bir araç değil, aynı zamanda bir yandan insan düşüncesinin biçimlenmesini, diğer yandan da beraberinde kültürü içeren bir olgudur. Bir yabancı dilin edinilmesi de eğitim ve öğretim etkinliklerinin yanında, sosyal ve kültürel çevreye bağlı olarak gerçekleşir. Bir toplumun dilinin, o toplumun kültürünün yalnızca temel bir ögesi değil aynı zamanda kültürel mirasın kuşaktan kuşağa aktarılmasında en önemli araç olduğu söylenebilir. İnsanlar ve hatta uluslar dil sayesinde iletişim kurabilmekte ve kültürlerini tanıyabilmektedirler. Ülkemizde, çocuklarımıza ilköğretim dördüncü sınıftan başlayıp üniversite son sınıfa kadar yabancı dil öğretmeye çalışmamıza rağmen bu çabamızın amacına ulaşamadığı söylenebilir. Bu konunun hem kültürel, hem sosyal hem dilsel hem de yabancı dil öğretim yöntemleri açısından sorgulanması gerekmektedir.

1. Kültürel ve Sosyal Etmenler

Her insan, insan olmanın bir gereği olarak bir ana dile sahiptir. Ancak küreselleşmenin de bir sonucu olarak dünya nüfusunun yarıdan fazlasının en azından ikinci bir dili öğrenme çabası içinde olduğu, hatta çok kişinin de, özellikle batı toplumlarında, ikiden fazla dil konuştuğu bilinmektedir.¹ Günümüz koşullarında artık tek dillilik gittikçe normalin dışında bir olgu olarak görülmektedir. Nasıl içinde yaşadığımız dünyada canlı çeşitliliği doğal bir zenginlik olarak görülüyorsa, giderek toplumlar ve kültürler arasındaki dil çeşitliliği de doğal bir zenginlik olarak görülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla bulunduğumuz bilgi ve iletişim çağında artık en az bir yabancı dili konuşabilmenin kaçınılmaz olduğu bilinmektedir. Hızla ilerleyen teknoloji sayesinde, mesafeler kısalmış, günümüzün insanı gitmek istediği bir yere kısa zamanda gitme ve istediği bilgiye anında ulaşma olanağına kavuşmuştur.

¹ *Journée Européenne des langues*, 2003.

Bilgiye ulaşmada, bilginin paylaşılmasında ve yeniliklerin izlenmesinde bir yabancı dil bilmenin ne kadar önemli olduğu açıktır.

İşte bu bağlamda, dünyanın küreselleşen bir köye dönmesi, hiç şüphesiz eğitimcilerden ve eğitim görenlerden başlayarak tüm toplumlarda, kültürel ve sosyal anlayışlarda bir değişime neden olabilmektedir. Bu yeni anlayışlara bağlı olarak yabancı dil öğrenmeye karşı olan bakış açıları da olumlu yönde etkilenmiştir.

Dil ile kültür arasında sıkı bir ilişkinin olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Bir toplumun dili, o toplumun kültürünün yalnızca temel bir ögesi değil aynı zamanda kültür varlığının öğrenilmesinde en önemli araçtır da. “Dil, kültürün bir ürünü olarak düşünülebilir, ancak bir toplumun dili o toplumun kültürünü yansıtır”.² O halde insan başka toplumların kültürlerini yalnızca dillerini öğrenerek tanıyabilir. İnsan dil aracılığı ile kendi kültürünü içselleştirmekte, devam ettirmekte ya da değişikliklere uğratmaktadır. Çünkü her dil gibi, her kültür de toplumun kendini özdeşleştirdiği özel bir simgeler dizgesidir. Dillerin ve kültürlerin çeşitliliği ve farklılıkları bunları birbirine bağlayan simgelerdeki uzlaşım niteliği ortaya koyar. Benveniste kültürü, “biyolojik işlevlerinin dışında insan yaşamına ve etkinliğine biçim, anlam ve içerik veren her şey bir başka deyişle insansal ortam” olarak tanımlamaktadır.³ Bu biçim, anlam ve içeriği oluşturan temel unsurlar nelerdir? O’na göre, nerede doğarsa doğsun, insan bilincinin derinliklerine kadar işleyen ve bütün yaşam biçimlerinde davranışlarını yönlendiren, gelenekler, dinsel özellikler, yasalar, siyaset, töreler ve sanatlar özgül bir yapı içinde yer almakta olup, dilin ortaya koyduğu ve aktardığı bir simgeler biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

Dili, toplumsal boyutu ile ele aldığımızda dil ile toplum arasında da zorunlu bir bağın olduğu görülmektedir. “Çünkü bir dilin öğrenilmesi her zaman, belirli ve özel bir toplumdaki ayrılmayan, belirli ve özel bir yapıda, bir dilde gerçekleşir”.⁴ Dil ve kültür, bir ulusun ulus olmasında rol oynayan en temel öğelerdir. Dil ile kültür insanda doğuştan bilgi olarak bulunmaz, sonradan

² C. Levi-Strausse, *Entropologie Structurale*, Plon, Paris, 1958, s.78.

³ E.Benveniste, *Problèmes de Linguistique Générale* Gallimard Paris, 1966, s.29-30.

⁴ Benveniste, a.g.e.

öğrenilir. Çocuk insan topluluğunda dünyaya gelir ve gelişir. Dil kullanımını ilk önce aile ortamında anne ve babasının yanında öğrenir. Nesnelere adlarıyla algılamaya başlar ve her şeyin bir adı olduğunu ve adları öğrenmenin nesnelere kullanmayı sağladığını öğrenir. Böylece içinde var olduğu ve dil aracılığı ile giderek belleğini ve düşüncesini biçimlendirecek toplumsal ortamda iletişim kurma bilincine kavuşur.

Aynı şekilde bir yabancı dilin öğrenilmesinde de kültürel ve sosyal etmenlerin oldukça büyük etkisi vardır. Sözelimi, bir yabancı dil öğrencisinin üyesi olduğu toplumun kültürü ile dilini öğrenmek istediği toplumun kültürü arasında büyük farklılıklar var ise o dili öğrenmekte güçlük çekmektedir. Dilini öğrenmek istediği toplumun kültürünü belirli bir ölçüde tanımadan o dilin işleyişini, yapısını ve mantığını tam olarak içselleştirmesi o öğrenciye ilgi çekici gelmeyebilir. Öğrenci dilini öğrenmek istediği toplumun yaşam biçimini ve kültürel özelliklerini benimsemiyor, dahası ona karşı çıkıyorsa o dili öğrenmede başarılı olma şansını yitirecektir. Bugün, Avrupa birliğini oluşturan ulusların insanların en azından iki dili konuşmalarının nedeni belki de içinde yaşadıkları toplumların kültürlerindeki ortak öğelerin ve iletişimlerinin fazla olmasına ve konuştukları dillerdeki sözcük benzerliklerine bağlanabilir. Yine aynı şekilde soyut ve somut bir takım çıkarlar çevresinde birleşme amacının da bunda etkin bir rol oynadığı düşünülebilir. Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi, Avrupa Birliği dil kriterleri çerçevesinde bir ya da birden fazla yabancı dil öğrenmenin amacını, “iletişimin hızlı olmasını ve bilgi alışverişini kolaylaştıracağı ve bundan dolayı insanlar arasında karşılıklı olarak anlaşmayı elverişli hale getireceği ve işbirliğini güçlendireceği için Avrupa’da farklı toplumların kültürleri ve dilleri arasında iletişimi geliştirmek”⁵ şeklinde tanımlamaktadır. Buradan anlaşılabilir, başka dilleri öğrenen bir kişi öğrendiği dil sayesinde, geçirdiği dikkate değer değişimler çerçevesinde, kendi kültürünü de unutmadan dilini öğrendiği toplumla yeni bir iletişim kurmaya başlar. Kendi toplumunu ve kültürünü aşarak başka toplumların kültürlerini de tanır.

⁵ CONSEIL de la coopération culturelle.; *Un Cadre Européen Commun de Référence Pour les Langues*. 2000, s.4.

Bir yabancı dilin öğrenilmesi her şeyden önce öğrenmek isteyen kişinin bu konuda istekli olmasına bağlıdır. Ancak, öğrencinin öğrenmek istediği yabancı dile ve o dilin konuşulduğu topluma karşı takındığı tutumun olumlu olması o dili öğrenme coşkusunu arttıracak ve dil edinme becerilerinin ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır. Ayrıca, “öğrencinin dili hangi amaçla öğrenmek istediği”⁶ de önemlidir. Örneğin, Fransızca öğrenim gören öğrencilerin, en büyük sorunu budur. Çünkü öğrencilerin Fransızca’yı öğrenmede tek amaçları öğrenimlerinin sonunda öğretmen olarak görev alıp bir kazanç elde etmektir. Böyle bir olanağın ortadan kalkması onları güdüleyen en büyük etmenin ortadan kalkmasına ve başarılarının düşmesine yol açabilmektedir.

Bir başka açıdan baktığımızda, yabancı dil öğrenmede hem ailenin hem eğitim ortamının hem de ulusal düzeydeki eğitim politikalarının olumlu ya da olumsuz yönde etkili oldukları görülmektedir. Aile içerisinde anne, baba, kardeşler ve öteki yakın akraba çevresinin bir yabancı dilin öğrenilmesi konusunda olumlu şeylerden söz etmeleri öğrencinin isteğini arttıracaktır. Diğer taraftan, aileyi oluşturan bireylerin ve yakın çevresinin kültür düzeyleri de eğitim süreci içerisinde öğrencinin kültür seviyesini büyük ölçüde etkileyerek bir yabancı dil öğrenimini kolaylaştırabilmektedir.

Diğer taraftan eğitim ortamlarının ve eğitim politikalarının da dil öğrenen kişinin güdülenmesinde etkili bir rol oynadığı söylenebilir. Öğrenen, eğitim ortamında dili kullanma olanaklarını bulamadığı zaman eğitim ortamında öğrendiği dile karşı yabancılaşmaktadır.

Yabancı dil öğrenme konusunda, ihtiyaçlar Hiyerarşisi yaklaşımını da dikkate almak gerekmektedir.⁷ Maslow, insan davranışları ile ilgili olarak bir takım varsayımlarda bulunmuştur. Birincisi, insanın canlı olarak bazı arzulara sahip olduğunu, sürekli olarak bir şeyler istediğini, ancak neler istediğinin o anda sahip olduğu şeylere bağlı olduğunu söylemektedir. İnsanın gereksinimlerinden biri karşılandığında onun yerini bir başkası almaktadır. Bu süreç sonsuzdur ve insanda doğumdan ölüme kadar sürmektedir. İkincisi,

⁶ F. Ö. Ekmekçi, *Türk Dili Dergisi* (Dil Öğretimi Özel Sayısı), “Yabancı Dil Kavram ve Kapsamı (106-115), TDK. Yay., Ankara. 1983.

⁷ A. Maslow, *İnsan Olmanın Psikolojisi*, çev. Oktan Gündüz, Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul. 2001.

İnsanın bazı gereksinimleri karşılanmamışsa bazı davranışlarda bulunmaktadır. Aç olan insan, her şeyden önce açlığını giderinceye kadar bununla ilgili davranışlarda bulunur. Üçüncüsü, insanın gereksinimleri belirli bir hiyerarşiye göre sıralanmaktadır. Öncelikli gereksinimler giderilmeden üst kademedeki gereksinimler kişiyi davranışa sevk etmez. Maslow gereksinimler hiyerarşisini fizyolojik gereksinimler, güvenlik gereksinimi, sosyal gereksinimler, kendini gösterme gereksinimi ve kendini tamamlama gereksinimi olarak sıralamaktadır. Peki bu yaklaşım yabancı dil öğretimi açısından ne anlatır bize? Her şeyden önce insan, en alt düzeydeki gereksinimlerini tamamladıktan, en öncelikli sorunlarını çözüme kavuşturduktan sonra ancak öteki gereksinimlerini, örneğin bir yabancı dil öğrenme ihtiyacını karşılamaya yönelecektir.

Görüldüğü gibi yabancı dilin öğrenilmesinde hem sosyo-kültürel yapılar hem de toplumun gereksinimlerindeki hiyerarşi önemli bir rol oynamaktadır. Bir toplumun yabancı dil öğrenmeye yönelmesi öncelikli olarak bu olguya karşı kültürel bakış açılarının olumlu olmasına ve dil öğrenmenin bir gereksinim olarak görülmesine bağlıdır. Bu iki olgu gerçekleşmediği sürece, yıllarca süregeldiği gibi, çocuklarımıza yabancı dil öğrettiğimizi sanır ancak, çocukların yabancı dil öğrenmede istenen başarıyı gösteremediklerine tanık oluruz. Yine bu nedenledir ki ana dilin yabancı dil üzerindeki etkileri görürüz.

2.Yabancı Dil Öğrenmede Anadilin Etkisi

Diller sesletim dizgeleri, dilbilgisi kuralları, söz dizimleri ve konuşma yapıları açısından da büyük farklılıklar gösterirler. Her dilin dilbilgisel kuralları sözcük, sözcük biçimleri ve tümce yapıları üzerine kuruludur. Yabancı dil öğrenmek isteyen herkes doğal olarak zaten bir dili yani kendi anadilini konuşmaktadır. Çok nadir de olsa anadilinin hangisi olduğunu söylemekte (örneğin iki dilli kişiler) güçlük çekilen insanlara da rastlamak olasıdır. Bir yabancı dili öğrenmek, eğer konuşulduğu ortamda gerçekleşmiyorsa, doğal dil öğrenim sürecinden farklılıklar gösterir ve kaçınılmaz olarak büyük ölçüde anadilden hareketle gerçekleşir. Anadil ile erek dil arasında az ya da çok benzerlikler veya farklılıklar vardır. Benzerlikler yabancı dilin öğrenimini kolaylaştırmakta, farklılıklar ise güçleştirmektedir. Bu güçlük yabancı dil

öğrencilerinin tümü değil de bir kısmı üzerinde anadilin özelliklerini erek dile yansıtma eğilimi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Burada Fransızca öğrenenlerin yazma becerileri dersinde ödev olarak yazdıkları betiklerden seçilen örnek tümceler üzerinde anadillerinden en çok hangi yapılarda etkilendiklerini birkaç örnekle ortaya konmaya çalışılacaktır.

Yabancı dil olarak Fransızca'nın öğrenilmesinde anadilin etkisi genel olarak söz diziminde, isim ve sıfat tamlamalarında, belirteçlerin ve çift zamirli fiillerin kullanımında görülmektedir. Türkçe ile Fransızca gerek tümce yapısı gerekse dilbilgisel özellikleriyle birbirlerinden oldukça farklılıklar göstermektedir. Türkçe'de yüklem tümce sonunda yer alırken Fransızca'da hemen öznenen sonra gelmektedir. Buna göre ortaya çıkan dikkate değer en önemli nokta Fransızca bir kompozisyon yazarken öğrencilerin genel olarak tümcenin öğelerine göre sıralanmasında yanlış yapmamalarıdır. Ancak tümce kurarken özne, fiil ve tümleç gruplarını oluşturan yapılarda yanlışlara düşmektedirler.

Örnek 1-) *Nous allions au cinéma samedi des jours.*

(Nous allions au cinéma les samedis.)

Cumartesi günleri sinemaya gidiyorduk.

Bu tümcede, tümceyi oluşturan öğeler her iki dilde de denktir. Ancak, “cumartesi günleri” zaman belirteci ana dildeki yapıya uygun olarak “samedi des jours” şeklinde yazılmıştır. Oysa Fransızca “samedi” (cumartesi) sözcüğü belirtili çoğul tanımlıkla birlikte yazıldığında Türkçe “cumartesi günleri” zaman belirtecini doğru olarak karşılamaktadır.

Yine aşağıda vereceğimiz bir başka örnekte özne grubunu oluşturan sözcüklerin konumu ve sırası Türkçe söz dizimine benzetilmiştir.

Örnek 2-) *Entre nous un ami a changé sa faculté.*

(Un ami d'entre nous a changé sa faculté.)

Aramızdan bir arkadaş fakültesini değiştirdi.

Bu örnekte de yine anadilin yapısal özelliği yabancı dilin yapısal özelliğinden sapma göstermektedir. Fransızca yapıya göre önce bir arkadaş sözcüğü ve “de” ilgecinden sonra da “aramızda” (entre nous) gelmeliydi. Çünkü

Türkçe yapıya göre asıl unsur genellikle sonra, Fransızca’ da ise önce gelmektedir.

Öğrencilerin yaptıkları çalışmalarda anadil olarak Türkçe’nin etkisinin erek dil Fransızca’da en fazla görüldüğü yapılardan biri de sıfat tamlamalarıdır. Yanlıklar tümce içindeki durumuna göre tekil-çoğul ve eril-dişil uyumlarında tanımlıkların kullanımında görülmektedir. Fransızca sıfat tamlaması yaparken isim-sıfat, tekil-çoğul ve eril-dişil durumuna göre uyum yapmak gerekir. Aşağıdaki örneklerde hem isim sıfat hem de tanımlık kullanımında yanlıklar bulunmaktadır:

Örnek 3-) *L'heureux une jour.*

(Un jour heureux.)

Mutlu bir gün.

Örnek 4-) *Je lui ai offert vrai mon cadeau.*

(Je lui ai offert mon vrai cadeau.)

Gerçek armağanımı ona verdim.

“Türkçe niteleme sıfatları her zaman isimden önce gelir ve tekil kullanılır”.⁸ Yukarıda verdiğimiz iki örnekte de öğrenci anadilinin etkisinde kalarak niteleme sıfatını isimden, tanımlık ve iyelik sıfatından önce getirmiştir. Oysa Fransızca’da niteleme sıfatları tanımlıktan sonra, bazı özel durumlar dışında çoğu zaman isimden sonra gelmektedir. Öğrenci üçüncü örnekte hem sıfat biçiminde hem de isimde olmak üzere her iki öğeden önce tanımlık getirerek yanlışa düşmüştür. Dördüncü örnekte ise sıfatın yerinin hemen iyelik sıfatından sonra olması gerekirdi.

Niteleme sıfatları ile tamlama yapılırken tekil-çoğul ve eril-dişil uyumunda en çok “bütün”, “her” (tout) anlamına gelen sıfatın kullanımında yanlıklara düşülmektedir:

Örnek 5-) *Tous les choses m'ont semblé très drole.*

(Toutes les choses m'ont semblé très drole.)

Her şey bana gülünç göründü.

Örnek 6-) *Elles ont réglé tout les choses.*

(Elles ont réglé toutes les choses)

⁸ EDİSKUN, H.; *Türk Dil Bilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul. 1985, s.132.

Her şeyi düzenlediler.

Beşinci örnekte nitelenen isim “şeyler” hem dişil hem de çoğuldur. Ancak öğrenci niteleme sıfatının çoğul olması gerektiğini bulgulamasına rağmen sıfatın uygun dişil biçimini kullanamamıştır. Altıncı örnekte ise dişil ve çoğul yapması gerekirken tekil ve eril durumda bırakmıştır.

Anadilin erek dilde etkisinin çok belirgin bir şekilde görüldüğü diğer bir konu da isim takımları veya tamlamalarıdır. Yine her iki dilde de tamlamaların oluşumu farklılıklar göstermektedir.

Örnek 7-) *Tout est pour l'humanité bonheur d'après moi.*

(Tout est pour le bonheur de l'humanité d'après moi.)

Bana göre her şey insanın mutluluğu içindir.

“Türkçe’de sözcüklerin öbekleşmesindeki temel kural önce yardımcıının sonra ana ögenin gelmesidir. Bu yüzden, bir ismin anlamı çeşitli anlam ilgileri ile tamamlanmak istenirse, o ismin başına yardımcı, tamamlayıcı bir isim getirilerek takım kurulur.”⁹ Fransızca’da ise isim takımlarının oluşumu Türkçe yapının tam tersine önce ana ögenin, sonra yardımcı ögenin gelmesine bağlıdır. Yukarıdaki örneğimizde öğrenci, “insanlığın mutluluğu” isim takımını Türkçe yapıya göre düzenleyerek “le bonheur de l’humanité” yerine “l’humanité bonheur” biçiminde Türkçe yapıya benzeterek yanlış kullanmıştır.

Bir başka konu olarak belirteçlerin kullanımında yine Türkçe yapıya uygun bir şekilde aşağıdaki iki örnekte de görüldüğü gibi belirteçleri fiilden önce getirerek yanlış yapmaktadırlar.

Örnek 8-) *Les gens attentivement promènent dans la rue.*

(Les gens se promènent attentivement dans la rue.)

insanlar sokakta dikkatlice geziniyorlar.

Örnek 9-) *Ils voulaient un peu s'amuser.*

(Ils voulaient s'amuser un peu.)

Biraz eğlenmek istiyorlardı.

⁹ EDİSKUN, a.g.e. s.114.

“Fransızca bir tümcede belirteçler çok çeşitli şekillerde kullanılmakla birlikte, genellikle hemen fiilden sonra ya da yardımcı fiilden hemen sonra gelen ve değişmeyen sözcüklerdir”.¹⁰

Anadilin etkisi ile yanlışlıkların yapıldığı son konu dönüşlü anlam içeren çift zamirli fiillerin kullanımınıdır. Aşağıda verilen iki örnekten birincisinde öğrenci Fransızca tümceyi oluştururken ana dildeki mantığını kullanmıştır.

Örnek 10-) *J'ai cassé ma jambe*

(Je me suis cassé la jambe)

Ayağımı kırdım.

Örnek 11-) *Je me suis lavé mes mains et visages*

(Je me suis lavé les mains et le visage)

Elimi yüzümü yıkadım.

Onuncu örnekte öğrenci kendi ayağını kırdığını belirtmek için fiili dönüşlü anlam içeren çift zamirli biçimiyle değil de kırmak (casser) fiilinin düz geçişli biçimini kullanarak vermiştir. Ayağının kırıldığını ifade ederken Türkçe yapıya uygun olarak iyelik sıfatıyla belirterek yanlış kullanmıştır. On birinci örnekte ise, dönüşlü anlam içeren çift zamirli fiili doğru kullanmış, ancak iyelik sıfatını kullanarak uygun gelen tanımlılıkları “eller” ve “yüz” sözcüklerinde kullanmayı göz ardı etmiştir. Öğrenciler özellikle çift zamirli fiillerle tümce kurarken özne-fiil ve tekil-çoğul uyumuna dikkat etmemektedirler.

Birincisi temel düzeydeki öğrencilerin yazma becerileri dersinde yaptıkları ödevlerden alınan bu örneklerden hareketle, ilk aşamada öğrencilerin ana dilleri ile erek dil arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları iyi kavrayamadıklarından dolayı ana dillerinin etkisinde kalarak bu yanlışlara düştükleri söylenebilir. İkincisi bu yanlışların bir başka nedeni gerek tümce yapılarını gerekse dil bilgisi kurallarını öğrenirken bol örnek yapmamalarıdır. Üçüncüsü Fransızca ile Türkçe'nin dil aileleri bakımından farklı kollarda yer almaları sayılabilir. Türkçe Ural-Altay dil ailesinin Altay kolunda yer alırken Fransızca Hint- Avrupa dil ailesinin Roman dilleri kolunda yer almaktadır. Yapı bakımından ise Türkçe sondan eklemeli, Fransızca ise bükümlü diller takımı

¹⁰ DUBOI, J. ve LAGANE, R. *La Nouvelle grammaire du Français*, Larousse, Paris. 1988, s.131.

arasında sayılmaktadır. Dördüncüsü, sözcüklerin anlamları yoktur, kullanımları vardır.¹¹ Sözcüklerin genellikle düz anlamları ve yan anlamları olmak üzere birden fazla anlamları olduğu için tümce içinde buldukları bağlamlara göre kullanımları vardır. Bir başka anlatımla, sözcükler tümce içinde anlam kazanırlar. Öğrencilere sözcüklerin kullanımlarının öğrenilmesi gerektiği salık verilmelidir. Ancak bu saydığımız nedenler bir ve birden fazla yabancı dilin öğrenilmesinde aşılamayacak engeller değildir.

3.Kullanılan Yöntemler ve Yabancı Dil Öğretimine Etkileri

Öğrencilerin yabancı dil öğrenirken ana dillerinin etkisinde kalmaları, erek dili belli bir düzeyde öğrenememelerinde kullanılan yabancı dil öğretim yöntemlerinin de az ya da çok payının olduğu söylenebilir. Yabancı dil öğretim yöntemleri, en kısa yoldan en iyi düzeyde bir yabancı dilin öğretilmesi amaçlanarak geçmişten günümüze sürekli üzerinde düşünülen önemli alanlardan biri olmuştur. Ancak sonuç hepimizin bildiği gibi her zaman olumlu ya da olumsuz yanlarıyla kendini göstermektedir. Bu yöntemler dil bilgisi çeviri yöntemi, düz varım yöntemi, kulak dil alışkanlığı yöntemi, bilişsel öğrenme yaklaşımı, iletişimci yaklaşım, seçmeli yöntem, grupla dil öğretimi yöntemi v.b olarak sayılmaktadır.¹²

Yabancı dil öğretim yöntemlerine bakıldığında iki ana başlıkta şekillendikleri görülmektedir. Bunlar dolaylı ve dolaysız olmak üzere iki grupta ele alınabilir. Yukarıda saydığımız yöntemlerin büyük çoğunluğu dolaylı grubun içinde yer almaktadır.

Dolaylı yöntem dil öğretiminde öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesinde sık sık ana dile başvurularak yapılan eğitim-öğretim etkinliği üzerine dayanmaktadır.

Dolaysız (direkt) yöntemler 1920'li yıllardan sonra ortaya çıkmış ve uygulanmaya başlanmıştır. Ancak ilk aşamada iyi uygulanmadığından istenen

¹¹ L.Wittgenstem, *Philosophical Investigations*, Oxford, Blackwell and New York, Macmillan. 1953.

¹² Ö.Demirel, *Yabancı Dil Öğretimi*, Usem Yayınları, Ankara. 1993, s.29

başarı elde edilememiştir.¹³ O zamandan günümüze kadar bir takım değişikliklere uğrayarak tercih edilen bir yöntem haline gelmiştir. Bu yöntemin ilkelerine uygun olarak çok sayıda kitaplar yazılmış, araç ve gereçler geliştirilmiş, dil laboratuvarları oluşturulmuştur. “Temel olarak dolaysız yöntem yabancı dil öğretiminde dilbilgisel ve yöntemsel özellikleri elden geçirerek yapılan katkılardan daha çok bir yöntemler bütününden oluşmaktadır”.¹⁴ Beraberinde aktif metodun gelişmesiyle aynı zamana denk gelerek, kulak dil alışkanlığı ve görsel işitsel yöntemler arasında yerini alarak yabancı dil öğretiminde bir yenilik olarak ortaya çıkmıştır.

Dolaysız yöntemin en çarpıcı özelliği konuşma becerilerinin öğrenciye kazandırılmasına ağırlık verilmesi, ders anlatımında zorunlu olmadıkça ana dile ve çeviriye başvurulmaması, öğrencilerin ilgisini çekebilecek yabancı dili öğretmeye yönelik kaset, çizgi film izletilmesi ve özgün yazılı dokümanların kullanılmasıdır. Bütün bu etkinliklerin yanında dolaysız yöntem bir anlamda yabancı dilin doğal yoldan öğretilmesi olarak kabul edildiği için dil öğretiminde sözlü anlama, yazma becerileri ve yazılı anlama olarak bilinen dilin dört temel becerisini geliştirmeye yönelik yöntem kitaplarının kullanılmasını salık vermektedir. Öğretmen sınıf içinde öğrenciyi daha etkin bir hale getirerek öğrencileri yoğun bir çalışma ortamında dil öğrenmeye güdüler.

Bu yöntem üniversitelerimizdeki yabancı dil bölümlerinin hazırlık sınıflarında kullanılmış büyük bir ölçüde öğrencilerin başarılı olmaları sağlanmıştır. Hazırlık sınıfındaki eğitimlerinin sonunda öğrenciler belli bir düzeyde yukarıda belirttiğimiz dört temel beceriyi kazanmışlar, ancak hazırlık sonrası sınıflarda gerek ders izlencelerinin bir yabancı dilin öğrenilmesine uygun olmayışı, gerekse öğretmenlerin ders anlatırken sık sık ana dillerine başvurmalarından dolayı öğrenciler daha çok ana dillerinin etkisinde kalmakta ve hazırlık sınıfında kazandıkları dil becerilerini kaybetmekten yakınmaktadırlar.

¹³ Ö.Demircan, *Türkiye’de Yabancı Dil*, Remzi Kitabevi, İstanbul. 1988, s.48.

¹⁴ H.Boyer, M.Rivera, *Introduction à la Didactique du FLE*, Clé Internationale, Paris. 1979, s.22.

Sonuç

Sonuç olarak dil öğretiminde öğrencilerin başarılarını etkileyen en önemli etmenlerden biri öğrenmek istedikleri yabancı dile karşı sergiledikleri tutumdur. Bu tutum öğrencinin bulunduğu sosyal ve kültürel çevrede olumlu yada olumsuz olarak şekillenir. Öğrencilerin her şeyden önce, yabancı dil öğrenmeye gereksinim duymaları güdülerini arttıracaktır. Bunun için hem siyasilere hem eğitimcilerin hem de kurum ve kuruluşların, kitle iletişim araçlarını kullanarak, öğrenenlerin yabancı dil öğrenmeye karşı olan ilgilerini çekmeleri kaçınılmaz bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, yabancı dil öğrenmede kültürel ve sosyal etmenlerin yanı sıra ilgililerin yönlendiriciliği de önemli rol oynamaktadır.

Bir yabancı dili öğrenmek, eğer konuşulduğu ortamda gerçekleşmiyorsa, doğal dil öğrenim sürecinden farklılıklar gösterir ve kaçınılmaz olarak büyük ölçüde anadilden hareketle gerçekleşir. Anadil ile erek dil arasında az ya da çok benzerlikler veya farklılıklar vardır. Benzerlikler yabancı dilin öğrenimini kolaylaştırmakta, farklılıklar ise güçleştirmektedir. Yabancı dil olarak Fransızca'nın öğrenilmesinde anadilin etkisi genel olarak söz diziminde, isim ve sıfat tamlamalarında, belirteçlerin ve çift zamirli fiillerin kullanımında görölmektedir. Öğrencilerin yabancı dil öğrenirken ana dillerinin etkisinde kalmaları, erek dili belli bir düzeyde öğrenememelerinde kullanılan yabancı dil öğretim yöntemlerinin de az ya da çok payının olduğu söylenebilir. Anadile başvurmadan gerçekleştirilen dil öğretim yöntemleri olarak bilinen dolaysız yöntemlerin uygulanmasının öğrenenlerin daha başarılı olmalarını sağladığı düşünölmektedir.

Yabancı dilin öğrenilmesi öğrenenlerde, genel kanının aksine bir dil veya kültür erozyonuna değil, karşılıklı anlayış, kendi değerlerinin farkına varma ve çok kültürlü bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmaktadır.